

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Факультет № 6

Кафедра кримінального процесу, криміналістики та експертології

ЛЕКЦІЯ

з навчальної дисципліни «Напрями розвитку науки оперативно-розшукової діяльності» вибіркового компонента освітньої програми третього (доктора філософії) освітньо-наукового рівня вищої освіти

081 Право

за темою: Оперативно-розшукове забезпечення кримінального провадження як окремий напрямок оперативно-розшукової діяльності.

.

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.10.2023 № 9

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 18.10.2023 № 9

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 29.10.2023 № 9

Розглянуто на засіданні кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології факультету № 9 ХНУВС (протокол від 16.10.2023 № 9)

Розробник:

1. Професор кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології факультету № 6 ХНУВС, доктор юридичних наук, професор Пчолкін В.Д.

Рецензенти:

1. Професор кафедри криміналістики, судової експертології та домедичної підготовки факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор Степанюк Р.Л.

2. Доцент кафедри криміналістики Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого кандидат юридичних наук, доцент Мусієнко О.Л.

Пчолкін В.Д. 2023

© Харківський національний університет внутрішніх справ, 2023

План.

1. Поняття та основні напрями оперативно-розшукового забезпечення

кримінального провадження.

2. Створення оптимальних умов повного та об'єктивного процесу розслідування.

3. Припинення або нейтралізація протидії учасників ОЗУ виконанню правоохоронної функції держави та правосуддя.

4. Забезпечення безпеки учасників кримінального провадження.

ЛІТЕРАТУРА :

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція Ради Європи від 4 листопада 1950 р. (в ред. від 1 червня 2010 р.) (Зі змінами та доповненнями, внесеними Протоколом № 11 від 11 трав. 1994 р., Протоколом № 14 від 13 трав. 2004 р.): URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
3. Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580- VIII: URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
4. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» // Відомості Верховної Ради України, 1992, N 22, ст.303 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12/ed20130811#Text>
5. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26, ст.131 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р.// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
7. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1697-18. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>
8. Закон України «Про Державну прикордонну службу України» прийнятий 3 квітня 2003 року N 661-IV
9. Закон України «Про службу безпеки України» прийнятий 25 березня 1992 року N 2229-XII // Відомості Верховної Ради України, 1992, №27, ст.382.
10. Закон України „Про державну таємницю” прийнятий 21 січня 1994 року N 3855-XII
11. Закон України «Про розвідку» прийнятий 17 вересня 2020 р. N 912-IX // Відомості Верховної Ради України. 2020.
12. Закон України "Про контррозвідувальну діяльність" прийнятий 26.12.2002 року N 374-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 374. – Ст. 482.
13. Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23 грудня 1993 р. № 3781-XII [Електронний ресурс]: Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Реж. доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3781-12>

14. Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» від 23 грудня 1993 р. № 3782-ХІІ [Електронний ресурс]: Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3782-12>
15. Закон України «Про судову експертизу» // Відомості Верховної Ради України, 1994, N 28, ст.232 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>
16. Закон України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» // Відомості Верховної Ради України, 1995, N 10, ст.60: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-%D0%B2%D1%80#Text>
17. Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів// Постанова Кабінету Міністрів України від 6 травня 2000 р. №770 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/770-2000-%D0%BF#Text>
18. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затверджена Наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України 16.11.2012 № 14/1042/516/1199/936/1687/5
19. Бандурка О.М. Теорія і практика оперативно-розшукової діяльності: монографія / О.М. Бандурка О.М.– Харків : Золота миля. 2012. – 620 с.
20. Пчолкін В. Д. Методологія пізнання в теорії ОРД. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. № 2. 2011. С. 296–302.
21. Пчолкін В. Д. Розвиток теорії оперативно-розшукової діяльності за роки незалежності в Україні. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. Спец випуск, Незалежній Україні 20 років. № 2 (53). 2011. С. 113–121
22. Оперативно-розшукова діяльність: Навч. посіб. / С.М. Моїсєєв, О.М. Джу́жа, Д.Й. Никифорчук та ін.. / За ред.. проф.. О.М. Джу́жи. К. : Правова єдність, 2009. 310с.

Інформаційні ресурси

– Національна парламентська бібліотека України.
 офіційний веб-сайт Генеральної прокуратури України.
Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки. www.minjust.gov.ua – Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України.
<http://www.mvs.gov.ua>– офіційний веб-сайт Міністерства внутрішніх справ України.
<http://www.nbu.gov.ua>– Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського.
<http://www.police.ua> – Форум працівників МВС України.
<http://www.portal.rada.gov.ua>– офіційний веб-сайт Верховної Ради України.
 – єдиний реєстр судових рішень в Україні.
<http://www.scourt.gov.ua>– офіційний веб-сайт Верховного Суду України.

1. Поняття та основні напрями оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження.

Розслідування злочинів, передусім вчинюваних ОЗУ, здійснюється шляхом комплексного застосування сил, засобів і методів оперативно-розшукової та кримінально-процесуальної діяльності.

Історично ОРД була одним із засобів кримінально-процесуального пізнання, який розширює пізнавальні можливості останнього, з прийняттям КПК України (2012 р.) стали свідками такого визнання цієї функції, коли оперативно-розшукова діяльність фактично увійшла до складу кримінально-процесуальної у кримінальних провадженнях, по яких розпочато досудове розслідування. Таке становище не нівелює значення оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження, а навпаки підносить його на якісно новий рівень, оскільки самостійно ані слідчий, ані прокурор, що очевидно, не зможуть кваліфіковано провести жодної із передбачених КПК України (2012 р.) НС(Р)Д.

ОРД та кримінальна процесуальна діяльність в однаковому ступені відповідно до ст. 2 КПК України (2012 р.) реалізують вимогу законодавства про забезпечення швидкого повного та неупередженого розслідування і судового розгляду. Саме у зв'язку з цим МВС України у директивних документів постійно підкреслює необхідність підвищення ролі й відповідальності кожної служби у розслідуванні злочинів, комплексного використання з цією метою всіх сил і засобів.

Участь оперативних підрозділів у розпочатому провадженні, хоча й здійснюється відповідно до ст. 41 КПК України (2012 р.) у рамках письмового доручення слідчого, прокурора, однак не обмежується лише діяльністю з процесуального закріплення фактичних даних про причетність конкретних осіб до організованої корисливо-насиленої діяльності. Оперативно-розшукове забезпечення не може зводитися до пасивної функції його супроводження або кваліфікованого виконання окремих НС(Р)Д, а повинно бути таким, що має активно забезпечувальний характер. Відповідно до п. 6 ст. 7 Закону «Про ОРД» оперативні підрозділи, зокрема, зобов'язані забезпечити із залученням інших підрозділів безпеку працівників суду і правоохоронних органів, осіб, які надають допомогу, сприяють оперативно-розшуковій діяльності, осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів цих осіб. Повного поглинання оперативно-розшукової функції кримінально-процесуальною об'єктивно відбутися не може з огляду на більш широкі її завдання поза рамками судочинства, наявність у структурі ОРД інших організаційно-тактичних форм: оперативного пошуку, оперативної профілактики та оперативної розробки з обов'язковими вимогами їх наступальності, безперервності й циклічності.

Оперативно-розшукове забезпечення кримінального провадження - це система заходів, переважно негласного характеру, кваліфіковано здійснюваних оперативними підрозділами під керівництвом слідчого та прокурора на стадіях

досудового слідства та судового розгляду з метою створення оптимальних умов повного та об'єктивного процесу розслідування, припинення або нейтралізації протидії учасників організованого злочинного угруповання виконанню правоохоронної функції держави та правосуддя, забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства.

2. Створення оптимальних умов повного та об'єктивного процесу розслідування.

Створення оптимальних умов повного та об'єктивного процесу розслідування розпочинається ще на ранніх стадіях виявлення ознак вчинення злочинів, безпосередньо реалізується в рамках виконання оперативно-розшукової функції боротьби зі злочинністю шляхом здійснення комплексу ОРЗ по документуванню злочинної діяльності розроблюваних осіб у рамках заведеної ОРС. Документування за своїм цільовим призначенням та змістом вирішує завдання, що співпадають з інститутом кримінально-процесуального доказування, створює оптимальні умови наступного його здійснення після прийняття рішення про початок досудового розслідування. Від повноти та вірогідності документування багато в чому залежить і ефективність кримінального процесуального доказування. Реалізуючи вимоги Закону «Про ОРД» та КПК України (2012 р.), документування, як організаційна форма комплексного застосування ОРЗ, забезпечує прийняття обґрунтованого рішення про реалізацію отриманих за його допомогою матеріалів шляхом початку досудового розслідування. Саме з цього моменту розпочинається етап оперативно-розшукового забезпечення процесуального доказування у кримінальних провадженнях.

Момент початку розслідування у переважній більшості випадків пов'язаний із ситуацією, коли правоохоронними органами встановлений факт учинення конкретного злочину, однак не встановлена особа (особи), яка вчинила злочин. До прийняття КПК України (2012 р.) саме на оперативні підрозділи покладался обов'язок встановлення таких осіб, працюючи за схемою «від злочину - до особи, яка його вчинила» шляхом використання комплексу ОРЗ. Відповідно до чинного законодавства завдання встановлення осіб, якими вчинено конкретний злочин вирішується шляхом проведення за дорученням слідчого чи прокурора НС(Р)Д профільними оперативними підрозділами. Здійсненням зазначених дій оперативними підрозділами також вирішуються завдання визначення місцезнаходження підозрюваного, інших осіб, причетних до вчинення злочину, або таких, що стали його жертвою, розшуку викрадених предметів, цінностей, знарядь та засобів учинення злочину.

Після встановлення події та складу злочину, осіб, якими він вчинений, з метою вирішення завдань своєчасного та повного доказування винуватості кожного із його учасників, ступеня їх зорганізованості, озброєності тощо, визначальне значення має прийняття таких відповідальних процесуальних рішень відповідно до норм КПК України (2012), як: повідомлення про підозру

(ст.ст. 276-279); визначення підозрюваним запобіжних заходів (глава 18); комплексу невідкладних слідчих (розшукових) та НС(Р)Д з метою закріплення наявних та відшукування додаткових фактичних даних, що мають значення у провадженні. Конкретна слідча ситуація на цьому етапі вимагає від оперативних підрозділів створення оптимальних умов для виконання відповідних процесуальних рішень та дій. Тому виникає необхідність планування й одночасного здійснення багатьох різноманітних погорджених слідчих (розшукових) та НС(Р)Д. З метою реалізації цього завдання у більшості випадків під час розслідування створюються слідчі групи (далі - СГ).

КПК України (2012 р.) у трьох різних статтях передбачає можливість групової організації розслідування злочинів. Зокрема в ч. 2 ст. 38 зазначено, що досудове розслідування здійснюють слідчі органу досудового розслідування одноособово або слідчою групою. Так само й ч. 1 ст. 37 закріплює за законом положення, відповідно до якого у разі необхідності керівник органу прокуратури може визначити групу прокурорів, які здійснюватимуть повноваження прокурорів у конкретному кримінальному провадженні, а також старшого прокурора такої групи, який керуватиме діями інших прокурорів. Стаття 571 «Створення і діяльність спільних слідчих груп» визначає конкретні механізми міжнародної взаємодії.

Робота за переважною більшістю кримінальних проваджень про організовану злочинну діяльність здійснюється груповим методом, тобто з метою кваліфікованого здійснення НС(Р)Д до складу СГ залучаються працівники оперативних підрозділів. Відповідно до ч. 2 ст. 41 КПК України (2012 р.) працівники оперативних підрозділів під час виконання доручень слідчого, в тому числі в рамках роботи СГ, користуються повноваженнями слідчого.

Виходячи з необхідності забезпечення суворого дотримання принципів конспіративності, недопущення витоку інформації, важливим аспектом організації роботи групи є питання про поділ її членів на рівні поінформованості про обставини розслідуваної організованої злочинної діяльності та конкретні заходи розслідування. Ці рівні доступу створюються також для подолання розвідувальної діяльності як засобу протидії досудовому розслідуванню, що здійснюється учасниками ОЗУ та їх зв'язками на волі.

Найвищим рівнем доступу до інформації, тобто про весь спектр діяльності СГ, повинні володіти особи, залучені до роботи штабу групи. До штабу СГ повинні входити: старший слідчої групи відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 39 КПК України (2012 р.); керівник оперативного крила групи (як правило, на рівні керівника чи заступника керівника відповідного оперативного підрозділу рівня МВС, ГУМВС, УМВС); найбільш досвідчені працівники зазначених оперативних підрозділів (спецпідрозділів МВС, підрозділів карного розшуку, спецпідрозділів по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю чи боротьби з тероризмом СБУ). Окрім керівника СГ та керівника оперативного крила групи, бажане залучення до роботи у штабі СГ посадових осіб від старшого оперуповноваженого в особливо важливих справах до начальників

відділень-відділів указаних оперативних підрозділів. Відповідно до вимог ч. 1 ст. 37 КПК України (2012 р.) об'єктивно, що до штабу СГ повинен входити прокурор або група прокурорів зі старшим прокурором такої групи. Згідно положень КПК України (2012 р.) прокурор чи група прокурорів у складі штабу СГ, виконуючи функцію нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування, здійснюють процесуальне керівництво ним. Вони, безперечно, мають більші повноваження, ніж формальний керівник СГ - слідчий (див. ч. 2 ст. 36 КПК).

Водночас, небажано перевищувати загальну кількість осіб, задіяних у роботі штабу, 6-7 працівників, але, все ж таки, у кожному випадку склад штабу СГ визначається його керівником, виходячи з конкретних обставин кримінального провадження, ступеня її складності та кількості епізодів, що розслідуються.

Наступним рівнем поінформованості про обставини вчиненого злочину та заходи, що вживаються з метою його розкриття, у складі СГ повинні володіти особи, які залучаються до роботи у підгрупі з відпрацювання конкретної інформації по справі чи окремих висунутих версій. Керівник СГ повинен дозувати інформацію, що надається працівникам, задіяним у роботі цієї підгрупи, у межах, необхідних для якісного виконання конкретних завдань і відпрацювання окремих версій, передбачених планом роботи. До складу цієї підгрупи входять слідчі, яких залучає до роботи керівник СГ шляхом винесення відповідної постанови, а також працівники вищезазначених оперативних підрозділів. Загальний склад цієї групи, як правило, не повинен перевищувати 10 осіб. У разі виникнення потреби розширення кола членів групи під час відпрацювання додаткових версій чи після того, як встановлено винних осіб, склад цієї групи може розширюватися шляхом винесення додаткової постанови слідчого про зміну складу СГ.

Працівники спеціальних підрозділів швидкого реагування, Державтоінспекції МВС України, які залучаються до роботи СГ, складають групу приданих сил. Ця група має найменший ступінь поінформованості про обставини вчиненого злочину та заходи, що вживаються у його розслідуванні. Указані працівники безпосередньо беруть участь у проведенні за розробленими планами тактичних операцій, надають допомогу під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій, здійснюють фізичну охорону учасників кримінального судочинства та діють на основі інформації, що надається їм керівництвом СГ під час ретельного інструктажу.

Окремим напрямом створення оптимальних умов повного та об'єктивного процесу розслідування у рамках оперативно-розшукового забезпечення проваджень про організовану злочинну діяльність необхідно визнати *забезпечення практичної реалізації використання конфіденційного співробітництва як НС(Р)Д, передбаченої ст. 275 КПК України (2012р.)*. Відповідно до ч. 1 зазначеної статті слідчий має право використовувати інформацію, отриману в наслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або залучати цих осіб до проведення НС(Р)Д. Водночас, відповідно до п. 13 ст. 8 Закону «Про ОРД», яким передбачено право оперативних

підрозділів, зокрема, мати негласних штатних та позаштатних працівників, суб'єктом встановлення і безпосереднього здійснення такого конфіденційного співробітництва є працівник оперативного підрозділу.

Використання конфіденційного співробітництва є найбільш ефективним саме на початковому етапі розслідування для оперативного відпрацювання затриманих підозрюваних. Психологічна ситуація їх ізоляції від співучасників і звичного соціального оточення, що викликає природну необхідність спілкування, дозволяє шляхом оперативного відпрацювання отримати важливі для слідства фактичні дані. Переваги цієї форми оперативно-розшукового забезпечення розслідування полягають в тому, що отримана інформація з дотриманням правил конспірації може бути одразу залучена до процесу доказування шляхом проведення відповідних слідчих (розшукових) та НС(Р)Д. Таким чином забезпечується дотримання принципів повноти та об'єктивності доказування.

3. Припинення або нейтралізація протидії учасників ОЗУ виконанню правоохоронної функції держави та правосуддя.

Протидія ОЗУ правоохоронним органам може бути систематизована шляхом виділення таких блоків заходів: 1) що організують злочинну діяльність; 2) спрямованих на забезпечення технічної переваги ОЗУ над правоохоронними органами; 3) що забезпечують маскування злочинної діяльності; 4) дії, спрямовані на створення ефективної системи контактів у структурах органів влади для забезпечення гарантованого захисту своїх інтересів і безпеки учасників угруповання; 5) дії, спрямовані на захист економічної і політичної влади в регіонах; 6) силовий тиск на ту частину суспільства, в якій сформувалося повага до права й правопорядку, на органи влади, до функцій яких входить захист прав і свобод громадян.

Оперативно-розшукове забезпечення кримінального провадження вимагає кваліфікованого застосування системи НС(Р)Д. Доцільно використовувати: 1) виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності ОГ чи ЗО (ст. 272 КПК); 2) використання конфіденційного співробітництва (ст. 275 КПК); 3) здійснення спостереження за особою, реччю або місцем (ст. 269 КПК) у середовищі учасників кримінального процесу, їх службового чи побутового оточення, а також активних відвідувачів судових засідань; 4) за наявності відповідних підстав, застосування оперативно-технічних засобів контролю дій розроблюваних та документування їх протиправної діяльності. Сукупність виявлених таким чином фактичних даних про факти та способи здійснення протидії розслідуванню чи судовому розгляду, можуть бути за рішенням слідчого, прокурора або судді безпосередньо долучені до матеріалів кримінального провадження. Отримані фактичні дані залежно від характеру та форми протидії можуть бути підставою для прийняття рішення про притягнення винних до адміністративної чи кримінальної відповідальності. Своєчасність здійснення НС(Р)Д з виявлення, документування фактів протидії

кримінального середовища створює сприятливі умови для об'єктивного та повного досудового розслідування й судового розгляду злочинної діяльності.

4. Забезпечення безпеки учасників кримінального провадження.

Забезпечення безпеки учасників кримінального провадження вирішується на правовій основі, закладеній Законами України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», та «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів». Забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, тобто у виявленні, попередженні, припиненні або розслідуванні кримінальних правопорушень, а також у судовому розгляді кримінальних проваджень, - це здійснення правоохоронними органами правових, організаційно-технічних та інших заходів, спрямованих на захист життя, житла, здоров'я та майна цих осіб від протиправних посягань, з метою створення необхідних умов для належного відправлення правосуддя.

Відповідно до положень першого із зазначених законів на забезпечення безпеки мають право такі особи, що беруть участь у кримінальному судочинстві: а) особа, яка заявила до правоохоронного органу про кримінальне правопорушення або в іншій формі брала участь чи сприяла виявленню, попередженню, припиненню або розкриттю кримінальних правопорушень; б) потерпілий та його представник у кримінальному провадженні; в) підозрюваний, обвинувачений, захисники і законні представники; г) цивільний позивач, цивільний відповідач та їх представники у справі про відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням; д) свідок; е) експерт, спеціаліст, перекладач і понятий; є) члени сімей та близькі родичі осіб, перелічених у пунктах «а»-«е» цієї статті, якщо шляхом погроз або інших протиправних дій щодо них робляться спроби вплинути на учасників кримінального судочинства.

До органів, які забезпечують безпеку осіб, що беруть участь у кримінальному судочинстві, належать державні органи, які: а) приймають рішення про застосування заходів безпеки; б) здійснюють заходи безпеки. Рішення про застосування заходів безпеки приймається слідчим, прокурором, судом, що ведуть кримінальні провадження відносно правопорушень, у розслідуванні чи судовому розгляді яких брали або беруть участь зазначені особи, а також органом (підрозділом), що здійснює ОРД відносно осіб, які брали участь або сприяли виявленню, попередженню, припиненню злочинів, у тому числі на конфіденційній основі. Рішення про застосування заходів безпеки може бути прийнято слідчим суддею у випадках, передбачених ст. 206 КПК України (2012 р.). Здійснення заходів безпеки покладається за підслідністю на ОВС або СБУ, у складі структур яких з цією метою створюються спеціальні підрозділи.

Указаними законами визначаються види заходів забезпечення безпеки: 1) особиста охорона, охорона житла і майна; 2) видача спеціальних засобів

індивідуального захисту і сповіщення про небезпеку; 3) використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження; 4) заміна документів та зміна зовнішності; 5) зміна місця роботи або навчання; 6) переселення в інше місце проживання; 7) поміщення до дошкільної виховної установи або установи органів соціального захисту населення; 8) забезпечення конфіденційності відомостей про особу. Найбільш дієвими та застосовуваними є заходи безпеки, зазначені у п.п. 1-3. Водночас, їх дієвість забезпечується за умов комплексного застосування, в тому числі у поєднанні із заходами забезпечення конфіденційності відомостей про особу, що зокрема здійснюється шляхом закритого судового засідання.

Якщо у рамках оперативно-розшукового забезпечення кримінального судочинства на працівників відповідних оперативних підрозділів, що входять до складу СГ, покладається обов'язок організації та здійснення таких заходів безпеки, як особиста охорона, охорона житла і майна учасників кримінального судочинства, видача їм спеціальних засобів індивідуального захисту і сповіщення про небезпеку, а також використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, візуального спостереження, то вказані заходи забезпечення безпеки у правових умовах сьогодення повинні реалізовуватися шляхом кваліфікованого проведення відповідних НС(Р)Д, передбачених КПК України (2012 р.) у ст.ст. 260, 268, 269, 270. Вжиття зазначених заходів безпеки за правовою процедурою, передбаченою для НС(Р)Д, дозволить за умов фіксації фактичних даних про протиправну діяльність учасників ОЗУ, спрямовану на зазіхання на учасників кримінального судочинства, працівників суду, правоохоронних органів або членів їх сімей, одразу вводити їх у кримінальне провадження як докази відповідної злочинної діяльності.

Більше того, зазначені заходи безпеки, реалізовані за правовою процедурою НС(Р)Д, у справах про організовану злочинність повинні застосовуватися в комплексі із заходами забезпечення конфіденційності даних про особу. Такі заходи відповідно до ст. 15 коментованого закону можуть здійснюватися шляхом: а) обмеження відомостей про особу в матеріалах перевірки (заявах, поясненнях тощо), а також протоколах слідчих дій та інших матеріалах кримінального провадження, заміни прізвища, імені, по батькові в цих документах псевдонімами за постановою органу, що здійснює ОРД, слідчого, прокурора або за ухвалою слідчого судді, суду про зміну анкетних даних; ці постанови (ухвали) до матеріалів справи не приєднуються, а зберігаються окремо в органі, де знаходиться кримінальне провадження; б) проведення упізнання особи поза візуальним та аудіоспостереженням того, кого впізнають, з дотриманням вимог кримінально процесуального законодавства; в) не оголошення будь-яким способом дійсних анкетних даних про осіб, які взяті під захист і підлягають виклику в судове засідання; г) виклику до суду цієї особи виключно через орган, який здійснює заходи безпеки; д) накладення тимчасової заборони на видачу відомостей про особу, взятую під захист,

адресними бюро, паспортними службами, підрозділами Державтоінспекції, довідковими службами АТС та іншими державними інформаційно-довідковими службами.

У випадках, коли цього потребують інтереси безпеки осіб, взятих під захист, за мотивованою ухвалою суду може проводитися закрите судове засідання. У випадку та в порядку, передбаченому КПК України, для забезпечення безпеки учасника кримінального провадження, суд може прийняти рішення про проведення допиту учасника кримінального провадження з використанням відеоконференції при трансляції з іншого приміщення, в тому числі у спосіб, що унеможливило ідентифікацію особи, яка дає показання».

Безпосередньо у КПК України (2012 р.) питання забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства знайшли своє відбиття в таких статтях: 1) п. 5 ч. 2 ст. 27, відповідно до якої слідчий суддя, суд може прийняти рішення про здійснення кримінального провадження у закритому судовому засіданні впродовж усього судового провадження або його окремої частини, зокрема у випадку необхідності забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні; 2) п. 9 ч. 2 ст. 65, відповідно до якої не можуть бути допитані як свідки, зокрема й особи, до яких застосовані заходи безпеки, - щодо дійсних даних про їх особи; 3) ст. 255 «Допит свідка, потерпілого під час досудового розслідування в судовому засіданні», яка передбачає таку можливість, зокрема у разі існування небезпеки для життя і здоров'я зазначених учасників процесу; 4) п. 2 ч. 1 та ч. 8 ст. 336, де закріплені закономірності, відповідно до яких судове провадження може здійснюватися у режимі відеоконференції під час трансляції з іншого приміщення, у тому числі яке знаходиться поза межами приміщення суду (дистанційне судове провадження), у тому числі у разі необхідності забезпечення безпеки осіб; особа, якій забезпечується захист, може бути допитана в режимі відеоконференції з такими змінами зовнішності і голосу, за яких її неможливо впізнати; 5) ч. 9 ст. 352, згідно з положеннями якої у виняткових випадках для забезпечення безпеки свідка, що підлягає допиту, суд за власною ініціативою або за клопотанням сторін кримінального провадження чи самого свідка постановляє вмотивовану ухвалу про проведення допиту свідка з використанням технічних засобів з іншого приміщення, у тому числі за межами приміщення суду, або в інший спосіб, що унеможливило його ідентифікацію та забезпечує сторонам кримінального провадження можливість ставити запитання і слухати відповіді на них; у разі якщо існує загроза ідентифікації голосу свідка, допит може супроводжуватися створенням акустичних перешкод.

Якщо відносно учасників кримінального провадження на досудовому слідстві або під час судового розгляду учасниками ОЗУ висуваються певні вимоги і погрози щодо застосування насильства, погрози вбивством або вчинюються певні протиправні дії, слідчий, прокурор відповідно до положень ч. 1 ст. 214 КПК України (2012 р.) невідкладно, але не пізніше 24 годин

зобов'язаний внести відповідні відомості до ЄРДР і розпочинає розслідування за фактом вчинення злочинів проти авторитету органів державної влади або злочинів проти правосуддя. Об'єднання кримінальних проваджень в одне допускається за наявності підстав, передбачених ст. 217 КПК України (2012 р.).

Одночасно приймається рішення про вжиття комплексних заходів безпеки. Відомості про заходи безпеки та осіб, взятих під захист, є інформацією з обмеженим доступом. Зокрема відомості щодо хірургічної зміни зовнішності, а також зміни прізвищ та переселення до іншого місця проживання конкретних осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні і взяті під захист, належать до державної таємниці. Інші відомості про осіб, взятих під захист, зокрема, інформація про зміст, організацію, форми, методи, а також режим здійснення охоронних заходів стосовно осіб, особиста охорона яких проводиться на підставі вимог зазначених законів, форми та методи здійснення оперативно-технічних оглядів місць постійного і тимчасового знаходження охоронюваних осіб, належать до державної та слідчої таємниці.

Оперативно-розшукове забезпечення кримінального провадження - це система заходів, переважно негласного характеру, кваліфіковано здійснюваних оперативними підрозділами під керівництвом слідчого та прокурора на стадіях досудового слідства та судового розгляду з метою створення оптимальних умов повного та об'єктивного процесу розслідування, припинення або нейтралізації протидії учасників організованого злочинного угруповання виконанню правоохоронної функції держави та правосуддя, забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства.